

Традиції та новаторство літературно-художніх антропонімів творів Марії Матіос

Anastasiya Vehesh

Творчість Марії Матіос привертає увагу численних читачів. Її книжки «Нація. Одкровення», «Солодка Даруся», «Щоденник страченої», «Містер і місіс Ю-ко в країні укрів», «Майже ніколи не навпаки», «Москалиця», «Мама Маріца - дружина Христофора Колумба» - це, насамперед, мовний виклик дистильованій макулатурі, що заповонила книжковий ринок. Це - українська історія минулого століття на теренах Буковини та Галичини, викладена з почуттям гумору. І, як завжди, майже хірургічне проникнення у психологію та дії персонажів. Герої Марії Матіос понад усе хочуть зберегти гідність. А гідність не має національності, як, - за словами авторки, - не має її кров.

М.Матіос корінна гуцулка з Буковини. Тому й зрозуміло, що ЛХА її творів адекватно відтворюють, моделюють буковинський антропонімічний узус. Персонажі Марії Матіос іменуються типовими для даного регіону антропонімами, які виконують номінативну функцію: *Павло Процик, Семен Данилишин, Дмитро Калиняк, Іларій Гуцуляк, Юрко Гриб, Юрко Ігнатків, Грицько Граб, Ілля Руснак, Тимофій Сандуляк* («Нація»); *Матіос Онуфрій, Ілля Джуряк, Петро Ціпцяр, Микола Григорків, Танасій Максим'юк* («Солодка Даруся»); *Кирило Чев'юк, Олекса Говдя, Михайло Стринада, Гаврило Дячук, Василь Крильчук, Катерина Василяцук* («Майже ніколи не навпаки»), *Семен Дудка, Іван Чигирин, Дмитро Берник, Василь Полотнюк, Марія Онуфрійчук* («Москалиця»), *Рибачук Марія, Катря Овадюк* («Мама Маріца - дружина Христофора Колумба»).

Авторка створює ЛХА, почерпнуті з розмовної мови, з народного побуту. Це, так звані, андроніми, які доволі активно використовуються «як зручні ідентифікатори одружених жінок» [24, 158]. Такі ЛХА виконують характеристичну функцію. Здебільшого це андронімічні моделі з суфіксами на *-их- а, -іх-а, -їх-а*: *Данилиха, Семениха, Климиха, Юрчиха, Ілчиха* («Нація»); *Іваниха, Йорчиха, Павлиха* («Солодка Даруся»).

Виділяється цілий ряд ЛХА, утворених від прізвища, прізвиська чи професії батька - патроніми з суфіксами *-ов-а*: *Анна Гафтинюкова, Параска Гаврилюкова, Маруська Паленюкова* («Нація»); *Василина Макушкова, Параска Данилюкова* («Солодка Даруся»), *Іванка Борсукова* («Москалиця»), а також на *-ка*: *Фулячка, Білейчучка, Бундячка, Шулемчучка, Дмитрючка* («Нація»); *Петрусячка, Варваручка, Притулячка* («Майже ніколи не навпаки»). А ось у повісті «Москалиця» головна героїня носить прізвище батька, його ім'я, а по батькові - за матір'ю: *Северин Северина Катеринівна* («...найперше охрестила дівчинку...Севериною. Ніби прямо вказуючи на фамілію її батька. А що дитина мала таке саме прізвище, як і Петро, син Івана Северина, то дивуватися було нічого: половина Панської Долини носила прізвище Северин, а половина - Полотнюк»).

З загальнонародної мови авторка почерпнула антропоніми, які утворені за допомогою суфіксів суб'єктивної оцінки і передають відтінки пестливості, здрібнілості, фамільярності, іронії, зневаги, ненависті, тобто всю гаму людських почуттів. Суфікс *-к-* найбільш поширений в загальнонародній мові. У ЛХА М.Матіос він виражає експресивні відтінки: а) пестливості та здрібнілості: *Софійка, Василько, Марічка, Фрозинка, Павлінка, Іванко, Петрусько, Одокійка* («Нація»); *Матронка, Василячка, Гафійка, Славко* («Солодка Даруся»); *Химка, Параска* («Майже ніколи не навпаки»); *Северинка, Катрінка* («Москалиця»); б) поблажливої зневаги або фамільярності: *Маруська, Місько, Штефка* («Солодка Даруся»). Позитивні емоції - ласкавість, здрібнілість виражають суфікси *-ик-, -чик-, -усь-, -ц-*: *Юрчик, Михайлик, Дмитрик, Миколайчик, Федусь, Дунусь, Тонця* («Нація»); *Андрійчик, Дмитрик* («Майже ніколи не навпаки»); *Богданчик, Богдасик, Богдась* («Мама Маріца - дружина Христофора Колумба»). Іноді зустрічаються ЛХА, утворені за допомогою усичення: *Лесьо, Флоря, Дуся, Федьо* («Солодка Даруся»); *Корнельо, Штефа, Міця* («Нація»); *Мітя, Уля, Зіня, Піня, Тама* («Містер і місіс Ю-ко в країні укрів»); *Філя, Доця* («Майже ніколи не навпаки»). Величезне структурне розмаїття ЛХА-регіоналізмів використовується для творення місцевого колориту. Тут виступають такі ЛХА, «які містять у своїй структурі специфічні діалектні риси» - фонетичні або словотворчі [2, 123]. Пор.: *Николай, Штефан, Штефка, Ілак, Васюта, Ілена, Лесьо* («Солодка Даруся»); *Юр'яна,*

Ксеня, Йорко, Паютка («Нація»). Дуже часто при звертанні використовуються суфіксальні варіанти, але М.Матіос до імені додає ще й прикметник, який вказує на позитивне або іронічне ставлення до людини. Пор.: *срібний Михайлику, Міську срібний, жінко добра, Варварко любя, Варварко щира* («Солодка Даруся»); *любий кумочку Герасимчаку* («Нація»), *золотий і безпощадний чоловічку* («Щоденник страченої»); *срібна Маринько, молодий Чев'ючок, срібна Фільо* («Майже ніколи не навпаки»).

За П.Флоренським, здрібніло-пестливий варіант імені є пристосуванням імені до середовища [22, 71], але в такому випадку обов'язково відбувається втрата монументальності й сили імені [8, 72], ось чому в жодній нації не прийнято називати людей зменшувальними іменами. Якщо ж відповідна зменшувальна чи пестлива форма імені довготривало стосується дорослого, то йдеться або про фізичну каліку, хвору чи божевільну людину або про скривджену долею персонажа [21, 205]. Пор.: *німа Катрінка, дурна Параска, солодка Даруся* («А Даруся не дурна - вона солодка. Вона не солодка, але й не дурна» («Солодка Даруся»)); *Маринька-богодуха, Маринька-черниця* («Майже ніколи не навпаки»).

Персонажів шляхетного походження та священників М.Матіос наділяє вишуканими маловживаними іменами: *панотець Захарій, сільський філософ Танасій* («Солодка Даруся»); *артистка пані Стефанія* («Нація»). Антропонімією формулою «ім'я + ім'я по батькові» авторка називає здебільшого персонажів так званих «привілейованих» станів: *голова колгоспу Петро Григорович, начальник пошти Марія Герасимівна* («Нація»). Щодо особових назв прізвищового типу, то «місцеве українське населення зайшлих людей звало, звичайно, за назвами їхньої народної приналежності» [23, 55]. Тому серед персонажів-гуцулів у М.Матіос зустрічаються *Дмитро Угрин* («Солодка Даруся»), *Петро Татарин* («Нація»), які стали українцями. Хоча *Угрин* щирим українцем не став, адже саме він підносив німецькому офіцерові «хліб-сіль на вишитому рушникові» і саме він «переводив Матронку» від москалів-мучителів». Виходить, ЛХА *Угрин* вибраний авторкою неспроста. Герой-зайда прислуговує ворогам, а не людям, з якими живе.

Заслужують на увагу імена євреїв, які на Буковині мирно проживали поряд з українцями та румунами. У М.Матіос це: *Абрам Машталер, Леон Райх, Шльома Бухбіндер, Лазар Капетутер, Юзьо Розенфельд* («Солодка Даруся»); *корчмар Лейба, його жінка Фіра, доктор Давид Гольштейн* («Майже ніколи не навпаки»). Звичайно, що дітей своїх вони теж називали єврейськими іменами: *Сара, Самуїл, Давид, Яків, Герико* («Солодка Даруся»); *Єгуда, Естер* («Нація»). Прикметно, що авторка влучно підмітила поширену на Буковині традицію адаптації чужомовних, зокрема єврейських імен до українських. Розмовні варіанти імен часто змінені, пристосовані до українських. Напр.: «Русяву дівчинку назвали *Ханою*. *Хана* - то й *Хана*. Сандуляки називали її *Анною*», або ж «Тимофієва дружина Марія вчинила Сандулякові сина - русявого *Андрія*, а Естер вродила Машталерові чорненьку дівчинку, яку чомусь назвали *Андреєю*. А може і в жидів є таке ім'я...». А от *Михайло Ілащук* стає *Мігаєм*, якщо до нього звертаються румуни, або *Мойшею*, якщо це євреї («Нація»).

Окрему групу ЛХА М.Матіос складають псевдо воїнів УПА. Вони, як правило, утворені шляхом онімізації апелювальної лексики. Вихідною основою для таких псевдонімів слугували назви осіб за їх інтелектуальними та соціальними ознаками. [18, 244]. Про це зазначають дослідники української повстанської псевдонімії В.Німчук [див. 17] та М.Лесюк [див. 9]. Це ЛХА, утворені на базі ботанічної лексики та орнітономів: *друг «Береза»* (Василь), *подруга «Ялина»* (Корнелія), *друг «Клен»* (Максим) («Нація»); *«Іван на псевдо «Яструб»* («Солодка Даруся»). Як і в багатьох інших авторів, особливий інтерес в літературно-художньому антропоніміконі М.Матіос викликають власне характеристичні ЛХА. Неабияку роль в творах М.Матіос відіграє номінація власне ім'я + прикладка, яка характерна як для класичної української літератури, так і для сучасної [8, 337]. Апелюватив при власному імені може вказувати на професію: *Дмитро-газоварювальник, Василь-тесля* («Солодка Даруся»); вікове співвідношення: *Фіцик-молодий* («Нація»). Прикладка почасти виступає як репрезентант певної художньої інформації або образної характеристики: *Варвара-злодійка* («Солодка Даруся»), *Дмитро-циган* («Щоденник страченої»). Такі ЛХА - явище поширене.

У книжці «Солодка Даруся» авторка не обмежується лише іменами чи прізвищами, але й додає прізвиська з коротенькою характеристикою. Напр.: «*Василя-тєсю* поза очі прозивали *Ксьондзом* за його недільну одежу, в якій він неодмінно ходив до церкви: довге пальто схоже на мантію і чорний капелюх»;

«*Дмитро Одайний* - комірник, якого в селі називали *Член Колобок* за його опецькувату і круглу фігуру і за непомірно часте вживання слова «член»»;

«*Федьо* осідлав був свого барана і повіз на нім сина до школи, і ніхто не сказав, що *Федьо* дурний, хоч до сина відтоді так і прилипло прізвисько «*баран*»»;

«*Матронку* в селі називають *Михайловим чудом*. Точніше, Михайло сам її так прозвав».

Цікавим, на наш погляд, є ЛХА *Іван Цвичок* - «чудний та дурнуватий, як вважали в селі, чоловік-зайда». М.Матіос сама розшифровує цю назву: Іванового прізвища «ніхто в селі не знав, та й не допитував ніколи, лише відколи світ та сонце люди і діти в Черемошнім прізвиськувалися йому *Цвичком*, бо дуже любив Іван збирати по довколишніх селах залізничя, а найбільше - цвяхи, по-тутешньому «цвики», з яких згодом робив дрімби...» Ось звідки таке прізвисько.

У повісті «Мама Маріца - дружина Христофора Колумба» персонаж Христофор Рибачук отримує прізвисько Колумб «за екзотичне для цих країв ім'я».

Головній героїні з повісті «Москалиця» «сільські язики таки задовго до церковної книги припечатали...її довічне ім'я - москалиця. Ніби так само прямо, але вже в голос, нагадуючи про минулорічний постій у Катрінчиній хаті трьох чорноволосих вояків-русаків...» «Вона давно навіть і не чує, як її називають. Байстриця. Москалиця. Северинка. Мольфарка».

Низка ЛХА роману «Майже ніколи не навпаки» також мають крім справжніх імен ще й прізвиська. ЛХА *Михайло Стринада* - «*м'ясар*», «*різник*», «*майстер він на правду знаменитий*», «*говірливий, як баба*». Він має прізвисько «*поташ*». Всім, хто в селі занедужав, він радив згасити поташу і випити. «Для *Стринади* припасали соду, яку в цих краях називали поташем. Інакше свіжина буде не така смачна, якщо не догодити м'ясареві». Персонаж *Німий* прозваний так через ваду: втратив мову. Пор.: «Той, кого в Тисовій Рівні називали *Німим*, був *Олекса Говдя* по метриці. *Німим* вернувся з царської війни. Контузія відібрала йому мову, але дала якийсь нелюдський дух». ЛХА *Крива качка* - прізвисько *Василини* (сусідки), дали його односельці теж через ваду. Пор.: «Василина з несподіванки й злості ледь стрималася, щоб не назвати тєзку *Качкою*. Проте назвала її так, як замолоду називають в селі кожну *Васюту*. *Цютка*. Тобто зменшеним від *Васютка*». Виявляється, жінка «від народження кривонога *Василина*, якій не криючись прізвиськувались *Кривою Качкою*».

Не менш цікаві ЛХА зустрічаються в книжці «Нація». Героїня *Юр'яна* - бідна сільська жінка, яка все життя працює на землі. Пишменниця не випадково дала їй таке ім'я. Воно походить від чоловічого імені *Юрій*, що у перекладі з грецької означає хлібороб, «або певніше той, хто обробляє землю, орач» [7, 118]. Героїня має також прізвисько *Соломон*.

Таке прізвисько дали їй люди у селі через непересічний розум. Трохи незвичним є те, що *Соломон* - це, як відомо, чоловіче ім'я, яке використовується на позначення жінки. Однак таке явище спостерігається в українському позиванні, адже саму *М.Матіос* називають «*Стефаником у спідниці*». Антропонім *Соломон* є інформаційним, бо містить натяк на мудрість, розум уславленого старозаповітного тезки. Також на позначення героїні використовується ойконім *Уласіха*. Пор.: «Та й ця *Уласіха*, що її *Соломоном* в селі називають». Твірною основою такого антропоніма виступає ім'я чоловіка *Уласія*. Ще у селі героїню називають *Джурячкою*. Завдяки такій номінації приходимо до висновку, що прізвище героїні *Джуряк*. Ймовірно, що лексичною основою цього оніма є апелятив *джура* (*Джуряк* - *Джура* - *джура*). А *джура* - зброносець у козацької старшини в Україні в 16 - 18 ст. [6, 292]. За контекстом можемо встановити ім'я по батькові жінки: «Відколи умер її нєньо *Ілля*, вона сама собі рада і влада». Отже, повне ім'я героїні - *Джуряк Юр'яна Іллівна*. Авторка використовує ряд апелятивів на позначення героїні твору: *мати, мама, вона, жінка*. Усі вони свідчать про прихильне ставлення, повагу, любов авторки до героїні. Таке багате називання для М.Матіос, зазвичай, рідкість. Авторка, як правило, обмежується іменами,

прізвищами, прізвиськами. Чоловік *Юр'яни Уласій* був калікою. («Уласій уже років десять не мав правого ока. Тріска вирвалася з поліна - витекло око...»). Антропонім *Уласій* зафіксований словником Л.Т.Скрипник, Н.П.Дзятківської і в перекладі з грецької мови означає скривлений назовні [див 20]. Можливо, авторка провела паралель між значенням оніма та героєм, і саме йому дала «нести хрест» каліцтва. Представники радянської влади та військові називають його зверхньо, зневажливо: *каліка, бандера, він кодро, бандит*. Натомість родичі, зокрема дружина, називають його рядом апелютивів, які суттєво різняться за значенням у порівнянні з попередніми: *чоловік, господар, тато, батько, приятель, порадник, розрадник, гуцул*.

Досить цікавим є ЛХА *Довгопол*. *Довгопол* - уповноважений від МГБ. Люди в селі його боялися і потайки ненавиділи. «Є людина, нема людини - для такого нічого не значить», - говорили про нього. Не виняток, що *Довгопол* прізвище або й навіть прізвисько, утворене за допомогою основокладання (Довг-о-пол), де довг - довгий, пол - стать або підлога. Можливо це прізвище від апелютива довгополий, тобто з довгими полями (про одяг) [6, 309]. Пор.: « - Я *Довгопол*. - Ой, *Довгопол*... - А де ваші довгі поли?.. - Я лиш хотів сказати, що в одного чоловіка, ну, бігме, не може бути все зразу: й довгі поли, й довгі руки». Прізвище виявилось настільки вдалим, що селянам навіть не довелося придумувати прізвисько. Іменем *Льоня* його всього один раз в тексті називає співробітник, а *Леонід* зафіксовано двічі. Це говорить про те, що, як правило, на ім'я до людини звертаються близькі, родичі, хороші друзі. У *Довгопола* таких не було. Для людей герой залишається чужим та ворожим, а таких називають на прізвище, або апелютивами, переважно зневажливого характеру: *довгорук, уповноважений, гість*. Письменниця підбирає такі ЛХА, які відповідають реаліям того часу і цікаві своєю формою та внутрішнім змістовим наповненням. Як пише Л.Белей: «Якщо автор прагне, аби його герої сприймалися як реальні особи, він зобов'язаний дібрати персонажам реальні (за структурою) імена. Тому структура власних особових іменувань персонажів більшою чи меншою мірою мусить бути орієнтована на реальну антропонімію, на знання її мовним колективом» [2, 11].

У «Щоденнику страченої» М.Матіос проникає в потаємні закутки людської психіки. Її головна героїня *Ковальчук Лариса Михайлівна* - «як світова вдова - не вдова, наречена - не наречена, а просто жінка-сирота чи жінка-смертниця на роздоріжжі молодості й затьожної зрілості». Прізвище героїні походить від апелютива *коваль*, значить долю свою вона кує собі сама. *Коваль* - найпоширеніше у світі прізвище. Ім'я *Лариса* у перекладі з грецької «чайка» [1, 98]. Хоч і кує долю, та б'ється над нею, як чайка над морем. Героїня та її ім'я асоціюються зі словами Івана Мазепи «Горе тій чайці-небозі, що вивела діточок при битій дорозі...» Оце поєднання з птахом відчувається і в звертанні до самої себе в щоденнику: «Пізно, *голубко*, пізно...» Вона до нестями закохана в одруженого і дуже відомого чоловіка. І це кохання стає її рятунком та загибеллю водночас. ЛХА *Воронов Володимир Петрович* появляється під кінець розповіді. До цього зі щоденника *Лариси* ми виводимо тільки апелютиви-звертання: «*мій золотий і безпощадний чоловічку*», «*ти мій гробар*», «*мій хоробрий Отелло*» або персонаж позначається займенником: «*Він*», «розмова з *Ним*». Такі ЛХА налаштовують на якусь таємничість, якими і є самі стосунки між героями.

Складнішу структуру онімічної семантики має низка ЛХА зі «Щоденника страченої», де авторка називає своїх героїв криптонімами на зразок: зателефонував *О.О.*, давальник по імені *Л.Д.*, дзвонив *С.Д.*, колежанка *Лариса К.* Ю. Андрухович теж використовував такі антропоніми в романах «Диявол ховається в сирі» та в «Тасмніці».

Замінники імені, передовсім семантично наповнені експресивні апелютиви, додатково характеризують свого носія і доповнюють інформацію, закладену в антропонімах, особливо тоді, коли контекст потребує чітко визначеного ставлення до персонажа [5, 8]. Пор.: *подруга-докторша - шпигун-аналітик, всепроцаюча мати Тереза, мудра практична жінка; сусідка - гадюка на двох ногах, кобра в жовтих шортах, жовтозада сусідка*.

Теза письменниці про те, що «важить не час, а людина в обставинах часу», розкривається через драматичну історію кількох гуцульських родин у романі «Майже ніколи не навпаки». Кожен персонаж цієї небуденної драми має беззаперечне алібі, неопротестовану правду і власні суди честі. М.Матіос знайомить нас з родиною Чев'юків. *Кирило Чев'юк* - глава сімейства. Його ім'я в перекладі з грецької означає «пан, володар» [1,

66]. Герой «м'який серцем, але скупий язиком». Ім'я його дружини *Василини* утворено від чоловічого імені *Василь*, що означає «цар» в перекладі з грецької [1, 57]. Багатство «володаря» та «цариці» - «три Чев'юкові сини - *Павло* (малий), *Андрій* (мужній, хоробрий), та *Оксентій* (той, хто росте) [Див. 1] - однакові, як три краплі води. А четверта крапля такої самої води - батько...» Старший син *Павло* найдобріший, саме йому батько заповідав свій маєток. Син *Оксентій* хоче статку, постійно захищає свою розпусну дружину. *Андрій* - любимчик матері. «*Андрійчик - Василинине коко. Писанка великодня. Він - дитя дурної крові Василининої*». Саме це «*коко*» несло біду в родину. Ще один син *Дмитрик*, котрого «вже не закличеш із того світа», був тихим і робітним, «*майже дитина*». «*Як ангел, чистий. Невинний... Він Кириловий мізинчик*», - розповідає Петруня.

Показовою є текстова динаміка антропоформул до ЛХА *Одокія* (жінка *Павла*): *Одокія* (офіційно), *Доця* (по-домашньому), *Доцька* (за свекрухою: «*Доцька - та, мов крілиця*. Все кітна ходить... хоч і псяча то кістка та *Доцька*»), *сестра-жалібниця* (доглядала за *Дмитриком*). ЛХА *Гаврило Дячук* - чоловік поважний, має гонор. Його прізвище походить від апелятива *дяк* + суфікс - *ук* (молодий *дяк* або син *дяка*). Ім'я його дочки *Петруня* утворене від чоловічого імені *Петро*, що в перекладі з грецької означає «скеля, камінь» [1, 74]. Цей ЛХА має великий синонімічний ряд: *біднятко, весільна княгиня, запашна квітка, Гаврилове золотко, молода дружина, молода газдинька, молода Варварчучка, дівчина-жінка*. Ось як роздумує *Гаврило*: «А онде в дверях стодоли стоїть його *котятко, мицька* («*кішечка*», «*кицька*») його *маленька - дитина його єдина*. *Біла, як туман після дощу над їхнім хутором. Та невинна, як цвіт яблуневий у травні*». ЛХА *Іван Варварчук - Гаврилів зять, старий парубок, молодий князь* («*гм - м -м... молодий, та не дуже*»), *учорашній цісарський стрілець, вояк*. Для *Петруні* він - *нелюд*, «завжди неголений ходить як *циган-бляхар* із сусіднього села». Назва «*нелюд*» асоціюється з прізвищем героя, яке походить від слова *варвар* - некультурний, малосвідомий чоловік. ЛХА *Франц-Йосиф* має теж кілька варіантів: *престолонаслідник корони Франц Фердинанд, цісаревич, ваша милість, ясний пан, наш ясний Цісар*.

Специфічну субсистему в літературно-художньому антропонікомі *М.Матіос* складають власні назви персонажів роману «*Містер і місіс Ю-ко в країні укрів*», де авторка їдко, але справедливо характеризує сучасну епоху та її діячів. Це, як правило, дейктичні ЛХА, на структурі та онімічній семантиці яких позначилось мовне експериментаторство постмодерністів [3, 194]. *М.Матіос*, як і її земляк *В.Кожелянко*, на нашу думку, є неперевершеними майстрами у створенні таких ЛХА. Інформаційно-оцінний потенціал дейктичних ЛХА служить засобом у реалізації їх основної стилістичної функції - вказати на реальну особу або опосередковано виявити авторське ставлення до певних, часто непривабливих явищ суспільної дійсності [4, 97]. Роман «*Містер і місіс Ю-ко в країні укрів*» присвячений одній людині *Жінці-політику*, а втім просто *Жінці*. Саме через постать *Улі* (*Юлі* *Тимошенко*) пропускається жіноча суть і політична ситуація в країні. В ЛХА *Уля Милашенко* легко відчитується справжнє іменування прототипа, що посилює переконання про безпосередній зв'язок літературного персонажа та певної реальної особи. Героїня називається цілим рядом апелятивів, які дають не тільки позитивну характеристику, але й вказують на рід занять: «*Дюймовочка*», «*вундеркінд і ходячий комп'ютер*», «*отака мала ящірка*», «*уперта гадючка*», «*чаєчка-небога*», «*найпривабливіший харизматичний трансформер цілої країни УКР*», «*парфумерна принцеса*», *Джейн Ейр Бонд 007*», «*Шовкова Леді*», «*Орлеанська Діва*». *Мітя UA - Господар Країни, Керманіч Країни* (*Віктор Ющенко*) «так любив свою країну УКР, що навіть взяв собі прізвище на модерний манер - *UA* - за прописними літерами у назві його країни». ЛХА *Мітя UA* теж має ряд апелятивів: *найкрацій, пестунчик долі її укрів, люблячий татусь, чисторукий, медовий, пасічник, фантазійний* і т. д. Авторка вміло наділяє кожного героя невеличкою характеристикою так, що ще не назвавши персонажа, ми вже здогадуємось про кого йде мова. Пор.: *Мітя-2, Мітя шапкопопратувач, двічі професор, жертва Станіславської курки-несучки, хрещений батько Анни Ахметової, натхненник теорії загартування валянок в апельсиновому соку - Мітя Якунович* (*Віктор Янукович*), *хронічний Цицерон мислі, великий комбінатор, экс Папа у квадраті - Леонід Кудла Другий* (*Леонід Кучма*), *довірена особа Зубкіса* (*Суркіса*), *розробник ручного виду транспорту власного імені - Леонід Крав-Чув* (*Леонід Кравчук*), *права рука*

Папи, екзильний герой, багаторічний турист розкішних смугастих апартаментів закритого типу - Пашико Казнаренко (Павло Лазаренко), красень, трибун і винахідник з головою лірика і серцем фізика, русявий хлопчик - Зіня (Зінченко), шантажозвінчувач, предендент на історичні науки і регалії - Роман Смердний (Роман Безсмертний), утримувач чвертьсотенних акцій Сашико Чвертьяков (Олександр Третьяков), порохобезпечний координатор програми «уряд-2», людина-пароход, Шоколадний Заєць - Петрусь-Чорний вус Безпильний (Петро Порошенко), прихильник яблук із нашої батьківщини - Мішаня Плотський (Михайло Бродський), вірний Санчо Панса Орлеанської Діви, пастор всіх заблудлих - Сашико Буй-Тур-Чинов (Олександр Турчинов), алхімік і меценат, Монако-жителю і просто син кохання - Ахмет Магометов (Рінат Ахметов), знавець диктофонів, магнітофонів, єдиновірний єдиновірної дороги до світлого Соціального Інтернаціоналу - Олександр Холод (Олександр Мороз), єдиний стильний чувак від Бріоні - Григорій Зубкіс (Григорій Суркіс), примусовий захисник політ'язнів, любитель червоних троянд, кухонних фартухів, потерпілий від боксерського удару двічі професора - Віктор Мертвечук (Віктор Медведчук), фокусник і новатор, винахідник нової формули потрібного вступання в одне і те ж лайно - Всесвят Тискун (Святослав Пискун), майор Микола Довго-меле-мельченко (Микола Мельниченко), сторож Хортиці й головний інженер Дніпрогесу - Генік Чревоненко (Геннадій Чревоненко), мозолемасажист Олександера Холода, контролер темних справ і конкретних хлопчиків - Юрась Куценко (Юрій Луценко), диригент співу «Євро-сліпота - 2005», просто завжди готовий і завжди третій - Микола Юленко (Микола Томенко), власник людей, коней, лісів і біцепсів, free boy - Нестор Махно (Нестор Шуфрич), дезинфікатор двічі професора і сирітка, похирювач слави батьків - Тигран Синьобіловіл (Тарас Чорновіл), переписувач Святого Письма, далекоглядний і далекозорець - Володи-Мир Народний (Володимир Литвин), цербер транзитних серверів, підрахуй живих, мертвих і ненароджених - Серж Кідалов (Сергій Ківалов), завідувач Зали Національних Чвар - Іванко Хлющ (Іван Плющ), незабудько власних університетів - Ромко Збавич (Роман Зварич), незмінний лапшеріз і окоплюв, телепилит з конопель - Пліховшек (В'ячеслав Піховшек), просто - Йосип Пінський (Йосип Вінський), Юрій Крамолмазін (Юрій Кармазін), Грицько Пустомельченко (Григорій Омельченко), Степан Гаврош (Степан Гавриш), Петро Симулянченко (Петро Симоненко), Дуся в екзилі - Ігорьок Макай (Ігор Бакай), фінансовий Сорос піддиваних звуків, банк даних і просто банк - Борис Бреховольський, він же північний сусід Борисогліб Плутовський (Борис Березовський), сам Бого-Царь Плутич (Владімір Путін), лядський воєвода Сандик Квашнєпольський (Олександр Квасневській). Не могла оминати М.Матіос і жінок-політиків. Пор.: «мати Тереза ув'язнених і ескулапіха здоров'я конкурентів Раїса Муромцева (Раїса Богатирьова) дивиться з рекламних білбордів віч-на-віч ніби вводить анестезію. Так і хочеться схопитися за матню, аби не вразила усе чоловіче господарство»; «...прихильниця металобраслетів, сестра милосердя для вибраних кардіохворих і гіпертоніків, єдина прометеє-жінка - Тама Підшукуратова» (Тамара Прошкуратова); «носійка автентичного волосся і власниця погляду паралітичної дії, вроджена з озимини і піни Піні - діва Інна Деві Христос Богоявленська» (Інна Богословська).

Як бачимо, замість повного іменування реальної, ще живої особи, М.Матіос «вживає описові йменування, до складу яких, окрім реального імені, входить апелятив-означення чи уточнююча обставина, що допомагає однозначно ідентифікувати літературного героя з прототипом» [4, 98]. Такі ЛХА виступають мовностилістичним засобом осуду існуючого ладу, мають двозначну онімічну семантику.

Персонажі роману «Майже ніколи не навпаки» - люди віруючі, богобоязливі. Тому, не дивно, що вони славлять *Бога*, поклоняються йому, просять допомоги, прощення, дякують. Люди знають, що *Божя* сила контролює людський небесний простір. *Бог* - ідея правосуддя, справедливості, світлих помислів [16, 415]. Так виникає ще один персонаж - *Бог*. Пор.: «прости, *Боже*, мою грішну душу...», «видить *Бог*, я не хотів її займати...», «*Але Боже* борони тебе сказати татові...», «...самі просили в *Бога* для нього смерті...», «*Боже* помагай», «слава *Богові*, вона здорова - як цвях, значить дочекається, що їй *Бог* пошле», «До чого вона дожила, *Божечку-Боже*...», «Ой - *Боже-Боже*...знали би це її мама...» і т.п. *Божя* слава і сила випромінюють світло, амбівалентно демонструючи перемогу над силами темряви.

Образ нечистої сили репрезентований у художніх творах багатьох письменників, у тому числі й М.Матіос. Він протиставляється доброму началу, як негативне, чуже, належне до того світу [19, 210]. Герої М.Матіос вірять і в нечисту силу. Пор.: «Не годна вона ні молитися *Богові*, ні звертатися до *Сатани*», «Що мучить *Німого Нечиста сила* і не годна вийти з нього...», «якась *двонога чортиця* колись позаздрила їхнім синам...»

Отже, ЛХА Марії Матіос - могутній виразовий, характеристичний мовний засіб її індивідуального стилю. Авторка вміло добирає імена персонажам, вони породжені національною культурою та узагальнюють одним словом найбільш типові риси денотата.

Література:

- Белей Л. Ім'я для дитини в українській родині: словник-довідник. - Ужгород: Закарпатське крайове товариство «Просвіта», 1993. - 116 с.
- Белей Л. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. - Ужгород, 2002. - 176 с.
- Белей Л. Основні тенденції розвитку новітньої української літературно-художньої антропонімії//Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). - Випуск 8: Збірник пам'яті професора Василя Добоша. - Ужгород, 2005. - С. 189-194.
- Белей Л. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії XIX-XX ст. - Ужгород: Патент, -1995. - 120 с.
- Бияк Н.Я. Особливості найменувань осіб в українській художній прозі та збереження їх функцій у німецькомовних перекладах. Автореферат дис... канд. філолог. наук. - Івано-Франківськ, 2004. - 19 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)/Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. - К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. - 1728 с.
- Глинський І. Твоє ім'я - твій друг. - К.: Видавництво дитячої літератури «Веселка», 1970. - 212 с.
- Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. - Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. - 416 с.
- Лесюк М. Псевда вояків Української Повстанської Армії//Studia Shawistyczne 1: Nazewnictwo na podraniczach etniczno-jezykowych. - Bialystok, 1999. - С. 177-184.
- Матіос М. Майже ніколи не навпаки. - Львів: ЛА «Піраміда», 2007. - 176 с.
- Матіос М. Містер і місіс Ю-Ко в країні укрів. Mr.& Ms. U-Ko in country UA. - Львів: ЛА «Піраміда», 2006. - 136 с.
- Матіос М. Москалиця; Мама Маріца - дружина Христофора Колумба. - Львів: ЛА «Піраміда», 2008. - 64+48 с.
- Матіос М. Нація. Одкровення. - Львів: ЛА «Піраміда», 2006. - 204 с.
- Матіос М. Солодка Даруся. - Львів: ЛА «Піраміда», 2005. - 176 с.
- Матіос М. Щоденник страченої. - Львів: ЛА «Піраміда», 2005. - 192 с.
- Мацьків П. Референти, кореференти Бога у фольклорній картині світу//Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 356-359. Слов'янська філологія. - Чернівці: Рута, 2007. - С.411-416.
- Німчук В. Про українську псевдонімію та криптонімію//Українська мова. - 2002. - №2. - С. 30-58.
- Павликівська Н. До питання відантропонімної номінації у псевдонімії//Лінгвістичні студії. - 2006. - Випуск 14. - 243-246.
- Редька М. Пропральна номінація нечистої сили в українських народних чарівних казках (у записах XIX ст.)//Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Випуск 356-359. Слов'янська філологія. - Чернівці: Рута, 2007. - С.210-213.
- Скрипник Л.Г., Дзятківська Н.П. Власні імена людей. Словник-довідник. - К.: Наукова думка, 1986. - 312 с.
- Слоньовська О. Слід невловимого Протея. - Івано-Франківськ: Плай - Коломия: Вік, 2006. - 688 с.
- Флоренский П. Имена. - М.: АСТ, 2000. - 441 с.
- Худаш М.Л. З історії української антропонімії. - К.: Наукова думка, 1977. - 236 с.

Чучка П.П. Украинские антропонимы на славянском фоне//Перспективы развития славянской ономастики. - М.: Наука, 1980. - С. 138-158.

Tradițiile și inovațiile antroponimelor literar-artistice în opera Mariei Matios

Rezumat

În articolul d-nei Anastasia Vegheș „Tradițiile și inovațiile antroponimelor literar - artistice din opera Mariei Matios” se face o descriere a eroilor literari a cunoscutei scriitoare contemporane Maria Matios.

Creațiile Mariei Matios atrag atenția multor cititori. Cărțile ei „Națiunea”, „Dulcea Darusia”, „Aproape niciodată invers”- sunt o istorie ucraineană a secolului trecut din ținuturile Bucovinei și a Galiției.

Epoca contemporană, autoarea cu sarcasm, dar pe bună dreptate o descrie în romanul „Domnul și D-na Yu-Ko în țara ukrilor”și în „Jurnalul executatei”

Personajele Mariei Matios sunt numite cu antroponime specifice acestei regiuni. Ele reproduc, modelează uzanța antroponimică bucovineană. În articol, în afară de descrierea antroponimelor literare, se studiază și funcțiile acestora. Clasificarea antroponimelor literar-artistice sunt date conform școlii onomastice din Ujgorod, în special, a cercetărilor cunoscutului profesor - onomast - Liubomir Belei.

Sunt studiate numele, prenumele și poreclele eroilor literari. Locul se subliniază cu ajutorul antroponimului nominativ, literar -artistic ideologic.

O atenție deosebită o merită poreclele. Ele de regulă arată un anumit semn: caracter, defecte, profesia etc. Persoana reală este arătată cu ajutorul antroponimelor literar-artistice, pe structura și semantica onimică căreia i s-a evidențiat experiența lingvistică a postmoderniștilor

În romanul „Domnul și D-na Yu-ko în țara ukrilor” antroponimele literar-artistice sunt mijloacele lingvistico-stilistice de condamnare a guvernării existente, au o semantică onimică ambiguă (duble sens).

Antroponimele literar artistice din operele Mariei Matios- un puternic mijloc de caracterizare literară a stilului ei individual.